

Foto: Lise Sørensen

Hvordan ivareta vannmiljøet i kommuneplanens arealdel (KPA)?

Seminar Norsk vannforening, Arealplanlegging og vannmiljø Oslo 2024

Lise Risstad, Miljødirektoratet

Kommuneplanens arealdel (KPA)

- Viser sammenhengen mellom ønsket samfunnsutvikling og arealbruk.
- Skal både legge til rette for utbygging og ivareta naturområder og vannforekomster.
 - Planer skal "legge til rette for helhetlig forvaltning av vannets kretsløp, med nødvendig infrastruktur". (Plan- og bygningsloven § 3-1 bokstav i)
 - I 100-metersbeltet langs sjø og langs vassdrag "skal det tas særlig hensyn til natur- og kulturmiljø, friluftsliv, landskap og andre allmenne interesser". (Plan- og bygningsloven § 8-1)
 - Hvis kommunen åpner opp for utbygging innenfor et område, skal vannmiljøet beskyttes slik at forringelse unngås (vannforskriften §§ 4 til 7).

KPA Bergen kommune, Illustrasjon: Christine Hvidsten

Vannforskriften fastsetter miljømål som skal legges til grunn i arealplanleggingen

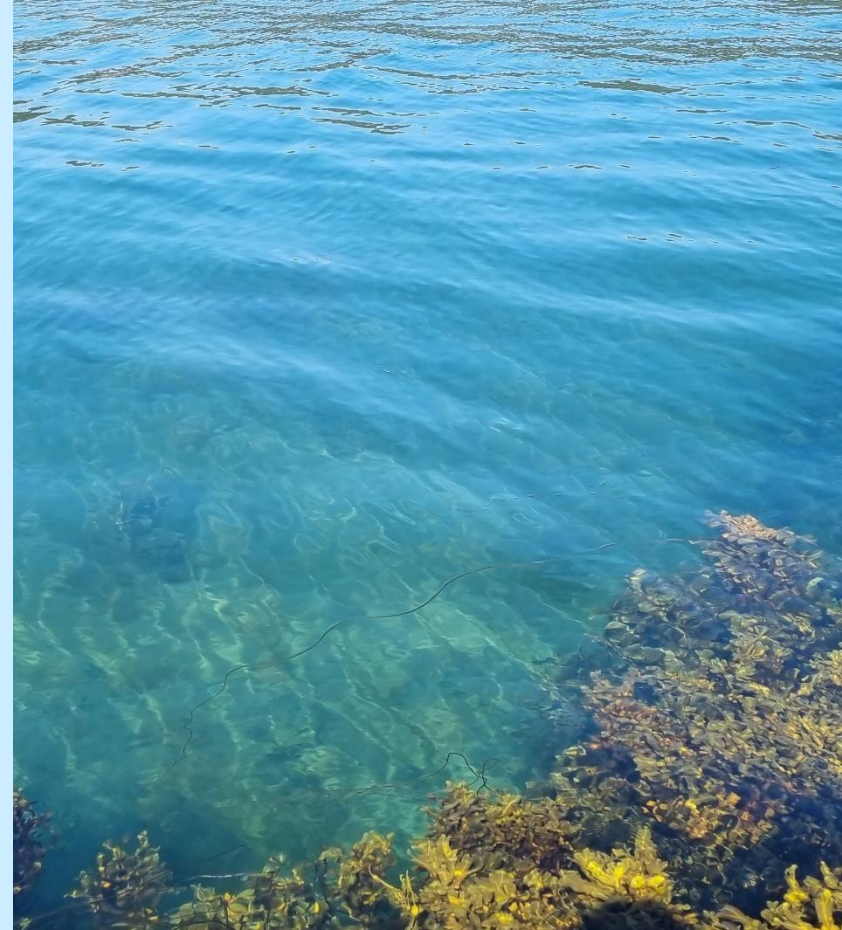
- Miljømålene er fastsatt i forskrift, dvs. de er juridisk bindene
- Det overordna målet er at alt vann skal ha svært god eller god økologisk, kjemisk og kvantitativ tilstand (vannforskriften §§ 4 til 7).
- For KPA innebærer dette at:
 - Ny eller endret arealbruk skal **ikke medføre forringelse** eller at **miljømålene** for vannforekomster ikke nås.
 - Unntak fra hovedregelen forutsetter at vilkår i **vannforskriftens § 12** er oppfylt.

Miljømål for den enkelte vannforekomst finner du i [Vann-Nett](#).

Hvordan ivareta vannmiljøet gjennom planprosessen?

- ✓ Følg opp **overordnede føringer og retningslinjer** som ivaretar vannmiljøet
- ✓ Et tydelig **planprogram-** som ivaretar vannmiljøet gjennom mål og utredningskrav
- ✓ Gjennomføre **planvask**

Balsfjorden: Foto Lise Risstad

Noen nasjonale føringer og forventninger for ivaretagelse av vannmiljøet

Kommunen skal så langt som mulig styre arealbruken slik at ny utbygging i områder som kan forringe vannmiljøet unngås.

Det er en forventning at:

- bruks- og verneverdiene i vassdragene sikres i planleggingen, og at nedbygging av vassdragsnatur og utfylling i vassdrag reduseres. (punkt 59)
- at planleggingen bidrar til å sikre naturverdier og god miljøtilstand i vann, blant annet ved å unngå byggetiltak i våtmark når det finnes gode alternativer. (punkt 60)

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027

[Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027 - regjeringen.no](https://regjeringen.no)

Andre nasjonale føringer og retningslinjer for å ivareta vannmiljøet i arealplanleggingen:

- [Norges klima og miljømål](#)
- [Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjø \(2021\)](#)
- [Statlige planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning \(lovdata.no\)](#)
- [Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag \(lovdata.no\)](#)
- [Helhetlig tiltaksplan for en ren og rik Oslofjord med et aktivt friluftsliv](#)

Regionale føringer

Kommunen skal påse at regionale planer med retningslinjer for arealbruk langs vassdrag eller tematiske planer for vann tas hensyn til i arealplanleggingen.

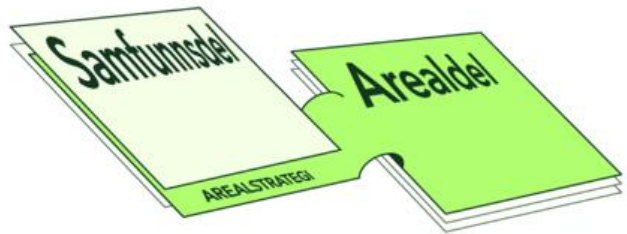
For eksempel:

- **De regionale vannforvaltningsplanene.** Planene inneholder felles planretningslinjer, som skal legges til grunn i alle planer som berører vann i din region.

De regionale planretningslinjene finner du ved å gå inn i regional vannforvaltningsplan for din region. Disse finner du bla ved å gå inn på vannportalen.no.

Kommuneplanenes samfunnsdel og arealstrategi- bør synliggjøre strategier for vannmiljøet

Illustrasjon: Asplan Viak

«Bergen kommune skal være en aktiv utbygger av offentlig infrastruktur - Bergen skal ha et fremtidsrettet vann og avløpssystem der man tar hensyn til befolkningsøkning og endringer i klimatiske forhold ved utbygging og oppgradering».

[*Bergen kommunes samfunnsdel «Bergen 2030» \(2015\)*](#)

«Gaulas kvaliteter må ivaretas. Den økologiske funksjonen til kantskog langs vassdrag sikres gjennom tiltaksfri sikringsone. De økologiske kvalitetene innebærer blant annet flomdemping, vannrensing erosjonssikring og skjul, skygge og mat for dyrelivet»

[*Melhus kommune sin arealstrategi for ivaretagelse av Gaula*](#)

Planprogrammet

Vannmiljø bør være tema allerede i planprogrammet.

- bør ha tydelige rammer og mål som sikrer beskyttelse av vannmiljøet.
- For å ivareta vannmiljøet og unngå forringelse er det avgjørende at det foreligger et godt kunnskapsgrunnlag.
- Planprogrammet skal redegjøre for utredningskrav

Eks:

Mål: Tilstrebe **blågrønnstruktur**

- Hvilken kunnskap er påkrevd for å målet?

Eksempel på blågrønnstruktur: Foto: Marit Finnland Trøite

Eksempel på ivaretagelse av blå og grønne kvaliteter i planprogram- KPA Trondheim kommune

- «blå og grønne kvaliteter i byområdene» er satt opp som en hovedoppgave ved revisjon av KPA.
- Kommunen synliggjør hvilke nye utredninger som kreves samtidig som de opplyser om at pågående arbeid med flere kommunedelplaner vil oppdatere kunnskapen om blå og grønne kvaliteter.

Pågående arbeid med flere kommunedelplaner (KDP) vil oppdatere kunnskapen om blå og grønne kvaliteter og hovedsak dekke behovet for utredning for arealdelen. Dette gjelder KDP for vann, KDP for naturmangfold og KDP for friluftsliv og grønne områder.

I ARBEIDET MED AREALDELEN SKAL VI:

- *utrede hvordan vi kan integrere mer blågrønt i byggeområdene, i form av vegetasjon og vann, både på bakken og på bygninger og andre anlegg, blant annet ved å vurdere implementering av "blågrønn faktor"*
- *Vurdere behovet for å avsette mer areal til grønnstruktur (arealformål) for å sikre variasjon, sammenhenger og jevn fordeling i bystrukturen*
- *Vurdere åpning av flere lukkede bekker.*

[Planprogram for ny arealdel – revidert etter fastsetting 08.03.22 .pdf – Google Disk.](#)

Gjennomgang av eldre planer for å ivareta vannmiljøet (planvask)

Ved revisjon av arealdelen bør kommunen:

- Vurdere allerede avsatte utbyggingsområder i kommuneplanens arealdel på nytt, for å sikre at arealbruken er i samsvar med gjeldende rammebetingelser for vannmiljø.
- Gå gjennom eksisterende reguleringsplaner og vurdere om tidligere vedtatt arealbruk skal endres av hensyn til blant annet vannmiljø.

Illustrasjon: Miljødirektoratet

Hvordan planlegge arealbruk slik at forringelse av vannmiljøet unngås eller minimeres

- vurderinger må gjøres med utgangspunkt i et godt kunnskapsgrunnlag
- alternative lokaliseringer vurderes
- bruk av byggegrenser langs vassdrag vurderes
- utbyggingsformål trekkes bort fra vannforekomster.
- hensynet til vannmiljø ivaretas gjennom bruk av arealformål, hensynsoner, bestemmelser og retningslinjer

Foto: Lise Risstad

Krav til kunnskapsgrunnlaget KPA

Det er alltid krav om konsekvensutredning for nye utbyggingsområder

I konsekvensutredningen skal:

- innhold og omfang skal tilpasses den aktuelle planen, og være relevant for de beslutninger som skal tas.
- det tas utgangspunkt i relevant og tilgjengelig informasjon, men dersom det mangler informasjon om viktige forhold, skal slik informasjon innhentes ([konsekvensutredningsforskriften §17](#))
- En konsekvensutredning skal kunne gi svar på om planen kan medføre forringelse av vannmiljøet- i noen tilfeller kan KPA være på et for overordnet nivå til at til at det kan tas endelig stilling til om planen medfører forringelse. I så fall må dette vurderes også i etterfølgende planer.

Alternativ lokalisering- skal vurderes

- Det er i KPA kommunen kan ha en reel vurdering av ulike lokaliteter og samlet belastning
- De ulike alternativene skal konsekvensutredes og lokaliseringene skal vurderes opp mot hverandre.
- For å ivareta vannmiljøet er det særlig viktig at alternativet som velges ikke forringer eller påvirker måloppnåelsen for en vannforekomst.

Oppdrettsanlegg i Langfjorden utenfor Alta: Foto Lise Risstad

Utbyggingsformål bør trekkes bort fra vannforekomster

- **Unngå** bebyggelse og infrastruktur i eller i nærheten av vassdrag, eller områder som kan få konsekvenser for grunnvann.
- **Justering eller forskyving** av byggeområdet, bort fra vannet kan også redusere den negative påvirkningen på en vannforekomst.

Illustrasjon: Miljødirektoratet

Byggegrenser langs vassdrag

Plikt til å vurdere byggegrense langs vassdrag.

- I 100-metersbeltet langs vassdrag skal det tas særlig hensyn til natur- og kulturmiljø, friluftsliv, landskap og andre allmenne interesser (pbl. 1-8)
 - Når det legges ut areal til utbygging som kan berøre vassdrag, bør det samtidig settes byggegrenser mot vassdraget.

[Plan- og bygningsloven § 1-8](#) Forbud mot tiltak mv. langs sjø og vassdrag

Eksempel på byggegrense (svart stiptet linje) fastsatt mot vassdrag direkte i LNFR-område åpnet for spredt bygging, uten først å fastsette en retningslinjegrense. Rød linje er 100 meter fra elva på vestsiden (Gul linje er funksjonell strandsone mot sjø). [Norland Fylkeskommune: Metode for fastsetting av funksjonell strandsone og byggegrense](#)

Kapasiteten på infrastrukturen må stå i forhold til planlagt arealbruk

Klimaendringer, arealendringer og befolkningsvekst fører til økt belastning på avløpsinfrastrukturen.

- Kommunen må vurdere om kvaliteten og kapasiteten på infrastrukturen står i forhold til planlagt arealbruk og om det kan åpnes for utbygging som vil gi større belastning på avløpsnett og renseanlegg før disse er ferdig bygd eller oppgradert.

Laagendalsposten

Nyheter, Renseanlegg | Kongsberg blir prøvekult i nasjonal prinsippsak

Politikerne i formannskapet støtter som ventet opp om å vedta boligfeltplan på Moane, selv om det er i strid med Statsforvalterens...

15. mai 2024

VG

Fraråder bading på flere strender - dette kan skje om du trosser advarslene

Oslo kommune skriver på sine nettsider at de har hatt en «uforutsatt hendelse» på ledningsnettet som har ført til at urensset avløpsvann har...

3. juni 2024

Små kloakkutslipp kan forgifte blåskjell

Det er ikke bare giftige alger som kan forgifte blåskjell. Også kloakkutslipp fra land eller båt kan forurense skjellene.

Utklipp er hentet fra nettavisene Laagendalsposten 15.05. 2024, VG 3 juni 2024, Fosna-Folket.no 14 o7.18

Statsforvalteren varsler innskjerping

May 23, 2024 | Lillesands-Posten

– Dette brevet inneholder viktig informasjon om Statsforvalterens forventninger til hvordan kommunene skal vurdere avløp i sin arealplanlegging, skriver Statsforvalteren til kommunene i Agder.

Statsforvalteren i Agder skriver at de ofte mottar planforslag på høring der det legges opp til ny bebyggelse hvor den planlagte avløpsløsningen ikke er tilfredsstillende i henhold til forurensningsregelverket.

– Dette kommer i konflikt med de interessene vi som Statsforvalter og forurensningsmyndighet skal ivareta, skriver Statsforvalteren.

De varsler derfor en innskjerping av deres innsigelsespraksis i slike saker.

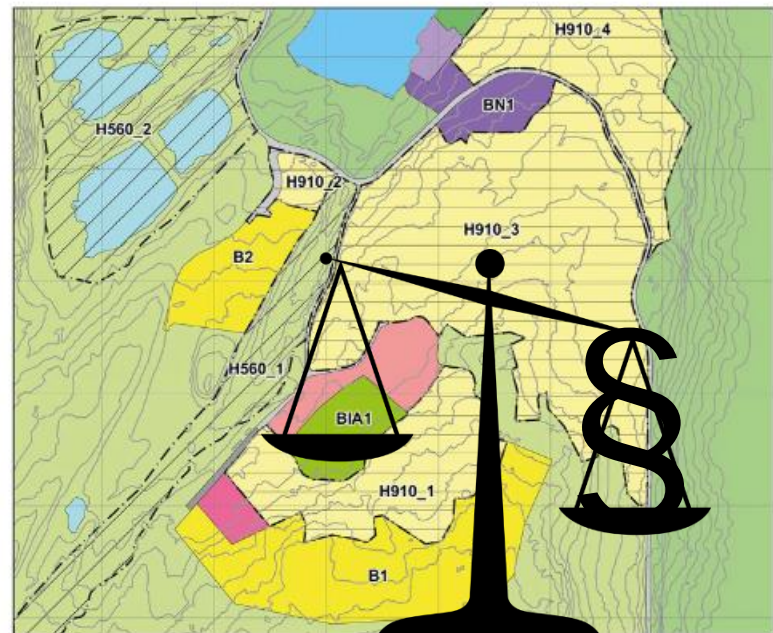
– Dersom kommunene vil legge opp til nye utbygginger i områder med ikke tilfredsstillende renseløsninger for avløpsvann, vil vi oppfordre kommunene til å innarbeide rekkefølgebestemmelser som sikrer ivaretagelse av avløp som kritisk infrastruktur.

– Rekkefølgebestemmelsen må sikre at det før tilknytning av avløpsvann må kunne dokumenteres at det aktuelle avløpsanlegget driftes iht. tillatelse og

Virkemidler i KPA

- Arealformål
- Hensynsoner
- bestemmelser og retningslinjer

FORENKLET UTDRAG AV TEGNFORKLARING - PBL § 11 KOMMUNEPLANENS AREALDEL

BEBYGGELSE OG ANLEGG (PBL § 11-7, nr 1)

Nåværende	Fremtidig	
		Boligbebyggelse
		Offentlig eller privat tjenesteyting
		Næringsvirksomhet
		Idrettsanlegg

SAMFERDSEL OG TEKNISK INFRASTRUKTUR (PBL § 11-7, nr 2)

Veg

GRØNNSTRUKTUR (PBL § 11-7, nr 3)

Friområde

LANDBRUKS-, NATUR- OG FRILUFTSFØRMÅL SAMT REINDRIFT (LNFR) (PBL § 11-7, nr 5)

LNFR-areal for nødvendige tiltak for landbruk og reindrift og gårdstilknyttet næringsvirksomhet basert på gårdens ressursgrunnlag

BRUK OG VERN AV SJØ OG VASSDRAG, MED TILHØRENDE STRANDSONE (PBL § 11-7, nr 6)

Nåværende	Fremtidig	
		Ferdsel
		Naturområde

HENSYNSONER (PBL § 11-8)

SONER MED SÆRLIG ANGIT HENSYN

Bevaring naturmiljø

DETALJERINGSONE

Reguleringsplan skal fortsatt gjelde

Linjesymboler

Grense for arealformål

Målestokk 1:6000

0 50 100 200
Meter

Arealformål

- Vann og vassdrag kan ligge innenfor alle arealformålene i kommuneplanens arealdel. En del vassdrag ligger innenfor LNFR (landbruks-, natur- og friluftsmål samt reindrift), uten at de er skilt ut med egne arealformål.
- I tillegg til LNFR er det i hovedsak følgende arealformål som kan brukes for å hensynte vannmiljø:
 - **Bruk og vern av sjø og vassdrag, med tilhørende strandsone (§ 11-7 nr. 6)**
 - Aktuelle underformål: naturområde, friluftsområder, drikkevann
 - **Grønnstruktur (§ 11-7 nr. 3)**
 - Aktuelle underformål: Blågrønnstruktur, naturområde, overvannstiltak

Arealformålene for kommuneplanens arealdel fremgår av plan- og bygningsloven § 11-7 og er nærmere utdypet i kart- og planforskriftens vedlegg, se også. Veileder: [kommuneplanens arealdel på regjeringen.no](http://kommuneplanens.aredel.paa.regjeringen.no)

Hensynsoner

Bestemmelser til hensynssoner gir begrensninger på bruken av et areal. Det kan gis bindende bestemmelser til:

- **Sikringssoner**, eksempel drikkevann.
- **Faresoner**, eksempel flom- eller skredutsatte områder.
- **Båndleggingssoner**, eksempel områder som er vernet etter naturmangfoldloven. En del vassdrag er omfattet av et områdevern.
- **Bevaring naturmiljø**: Etter plan- og bygningsloven § 11-8 tredje ledd bokstav c) kan det kun gis retningslinjer til denne hensynssonen

TRONDHEIM KOMMUNE

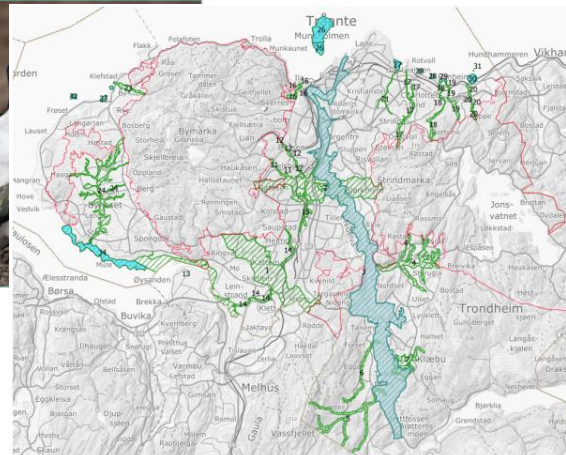
Kommuneplanens arealdel 2022-2034

Hensynssoner naturmiljø og naturområder sjø

Revidert etter bygningsrådets vedtak 18.10.2022

Høringsforslag
november 2022

Eksempel på hvordan Trondheim kommune har jobbet med hensynssoner for naturmiljø og naturområder i sjø i forbindelse med revisjon av KPA

Generelle bestemmelser

Det kan settes generelle bestemmelser bla for å:

- sikre flomveier,
- sikre etablering av blant annet vann- og avløpsanlegg og grønnstruktur, ved bruk av rekkefølgekrav
- Fastsette byggegrense mot vassdrag
- For å bevare miljøkvalitet kan det bestemmes at eksisterende bekkeløp skal holdes åpne, for å hindre at vandringsbarrierer for vannlevende arter oppstår.

Planbestemmelser til arealformålene LNFR og bruk og vern av sjø og vassdrag kan bli settet for å:

- Regulere oppføring av nye bygg innenfor LNFR. Stille krav til lokalisering og utforming, slik at vannforekomster ikke blir forringet av tiltaket, enten direkte gjennom fysiske inngrep eller indirekte ved at tiltaket medfører fare for avrenning.
- Fastsette ulike former for bruk på overflaten, i vannsøylen og på bunnen både i sjø og vassdrag for å sikre vannmiljøet. Det kan også omfatte grunnvannet, for eksempel for å sikre drikkevannskilder.
- Gi forbud mot bygging og fradeling i 100-metersbeltet langs vassdrag, ved å fastsette byggegrenser eller bredde på kantvegetasjon. Byggegrensen kan også synliggjøres i plankartet med linjesymbol.
- Regulere ferdsel i områder med spesielle vernehensyn og på sjøen
- Bestemme hvilke artsgrupper/arter som kan etableres i akvakulturanlegg.

Planbeskrivelse med konsekvensutredning

Krav til planbeskrivelse med KU

- I planbeskrivelsen skal det fremgå hvilken påvirkning planen kan ha på vannmiljøet.
- KPA må være tilstrekkelig utredet til at konsekvensene for vannmiljøet kan vurderes.
- Kommunen må sikre at den foreslåtte arealbruken er innenfor rammene i vannforskriften, det vil si at arealbruken ikke medfører forringelse, eller er til hinder for at miljømålene for de berørte vannforekomstene nås

RAPPORT
KVALITET PÅ KONSEKVENSTREDNINGER AV
KLIMA- OG MILJØTEMAER I KOMMUNE-
PLANENS AREALDEL

MENON-PUBLIKASJON NR. 16/2019
Av Søren Pedersen, Øyvind N. Handberg og Frode Løst

M-1328 | 2019

Kommer §12 i vannforskriften til anvendelse?

- Dersom arealbruken kan være i strid med vannforskriften, skal planbeskrivelsen også inneholde en vurdering av vannforskriften § 12.
- Vurderingen av § 12 må tilpasses detaljeringsnivået i planen.
- Ettersom kommuneplanens arealdel er mindre detaljert enn reguleringsplaner, kan arealdelen i noen tilfeller være for tidlig tidspunkt til å ta endelig stilling til om § 12 kommer til anvendelse. I så fall må § 12 vurderes også i etterfølgende planer.

Takk for
oppmerksomheten

Foto: Lise Risstad

vann fra fjell til fjord

www.vannportalen.no